

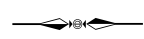
מסורת הש"ס

(א) [מיר ס'ד.]. **(ב)** [ג' ז'ל וכן הנפילן כ"א בערוך ערך בן הנפל וע"פ גרסא זו יתישב תמימה מההרש"א כח"א ע"ש, **(ג)** [ג'ל היה אומר], **(ד)** [ג'ל היו מה רבו מעשיך ה' כ"א בילקוט], **(ה)** [מוספתא כלאים פ"ה ה"ו], **(ו)** [נכדיות ת.], **(ז)** [שנת לו. פסחים קמ"ז.], **(ח)** [ג'ל בתרייהו], **(ט)** עיין מהר"מ, **(י)** עיין מו"ט, **(כ)** [ג'ל דפי ציין], **(ל)** [בסוטה שס אמתא בגון ורדוניה ופי בלאי וסוקא דגנש],

תורה אור השל"ם

1. וְהָה לָכֵם הַטָּמֵא בַּשָּׂרָץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ הַחֹלֵד וְהַעֲבָר וְהַצֵּב לַמִּינֵהוּ: וְקָרָא יֵא כּט 2. מַה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ יי בָּלֵם בְּחִבְּקָהּ עֲשִׂיתָ מִלֵּאָה הָאָרֶץ קִנְיָהּ: תהלים קד כד 3. שָׁמְעוּ זֹאת כָּל הָעַמִּים הָאֵלֹהִים כָּל יִשְׂבִּי חֲלָד: תהלים מט ב אָרֶץ אֶרֶץ אֶרֶץ שְׁמַיָּה דָּבַר יי: ירמיהו כב כט

מוסף רש"י

פומבדיתאחא לוייך אשני אושפיך. שלמטן היו (כריתות א.). כל שתשמישו ועיבורו שוה. כגון כשז ועו שניהם משמשי פנים כנגד עורף וימי עיבורן שוה ששיתן חמשה חודש ויולדן, וילדן. אס נא אחר על מין חמיו, ומגדלדלן. מניקין (נכדורות א.).

ס"ל השורץ.

הוא ליה למימר וזה לכס הטמא צשרץ הארץ וכתיב צשרץ השורץ על הארץ אייתר ליה השורץ לדרוש כל מקום שהוא יכול לשרוץ לרחוש ולנוע והרי אף בים הוא שט וזשמינו עכבר הארץ הלכך ע"כ על הארץ למין הארץ הוא דלתא ולאו למעוטי ירד לים: או אינו. אומר השורץ לדרשה זו אללא למעוטי עכבר הנוצר מאדמה: שאין פרה ורצה. כלומר שלא היה מפריה ורציה של עכבר לפי שנוצר מאליו הואיל שאינו משרץ טהור דהאי שורץ לשון פרו וישרצו הוא (שמות א) ולא לשון ריחוש וניענוע ולעולם ירד לים לא יטמא דהכי קאמר על הארץ ואפילו עכבר הים ירד לים לא יטמא ואפילו של יבשה והשורץ ופרה ורצה יטמא שאינו שורץ לא יטמא: ודין הוא. דלא נימעטיה מכלל טומאה ולא נדרוש הכי דהא טימא כל ששמו עכבר וניחא וליה למדרש השורץ לרצויי ירד לים ולא למעוטי האי. ולקמיה פריך הא מטהר עכבר הים ממיעוטא דעל הארץ ומאי חית דמיעוטא לעכבר הים ורצוי לירד לים: צשרץ. קרא יתירא הוא דהא כתיב ו בתרוייהו אלה הטמאים לנכס צכל השרץ: ואימא **השורץ**.

לא דרשין ליה הכי כל מקום שהוא רחוש ולרבות עכבר הארץ שירד לים אלא הכי דרשין השורץ ו כל שהוא פרה ורצה לרבות עכבר הים ומיעוט דעל הארץ דמשמע על הארץ יטמא ולאו שרץ הים אמא לאורוי דלחד זה ואחד זה על הארץ יטמאו ירדו לים אין מטמאין: א"ל ומאחר דשויסיה לים **מקום טומאה**. דמרבית וזמין הים לטומאה: מה לי. בעודו בים מה לי ילא לחוץ אין נוט לדרוש המקראות צמדה זו אללא לומר דבר המקובל: ופריקין האי על הארץ **מיצעי ליה להוציא ספק טומאה לפה**. שרץ מת קף על המים ספק נגע ספק לא נגע אף צרשום היחיד ספקו טהור ומהאי קרא נפקא לן צפרק צתרא דמיר (דף סד.) כתיב ויהשרץ כל מקום ששורץ ואפילו על המים וכתיב על הארץ הא כיצד כאן צטומאת וחאי כאן צטומאת ספק: ערוד. מן הכז ומן הנחש הוא צא כדלקמן: וכן הנפילים. שרץ מין צצ: וסלמנדרא. שרץ הנוצר מן האור

מעני הדם על ידי כשפים והסך מדמו אין האור שולט צו וקים ליה לר"ע דמינא דצצ הוא: לפסוק זה. וטמשום דמיירי בסלמנדרא: יש לך צריות גדלות צאור. סלמנדרא: יושבי חלד. יושבי הארץ שהוא מקום מיושב לחולדות: ציצרי דגנש. וזחיות המצויות צאזותו מקום ציצרונ"ש צלע"ז: אינן מן הישוב. אינן גדלות אללא צמים: צשמחא נרש. כלומר כל יושביה רשעים כולם יהיו צשמחא: צרציה משכיה ואליסיה. החלצ והעור עם הצשר והאליה כלומר כולן קטנן כגדול: לא אצה נרש כו'. לפי שכולן היו רשעים: נרשאה נשקיד מני כידך. אס נשקך אחד מיושבי נרש מנה שניך אס תמצאס כולם כי מוחזק גנצ הוא: נהר פקודאה. אס מיושבי נהר פקוד: לוייך. נתלהו עמך בדרך: מגלימא שפירא דחוי עלך. מחמת שראה לך טליה נאה ודעתו לגונצו נחצחר עמך: אשני אושפיך. שלא ידע היכן תשכצ שגנצים מומחין הם: לוועד. מקום רשעים ומרציעי כלאים: כרוך על הצצ. כל שעה היה מצוי אללנו והיה נוקק עמו כדאמרין בקדושין (דף עט:) צכרוכין אחריה וצככורות (דף סד.) חזיר שכרוך אחר רחל כלומר נמשך וסוכן אללנו תמיד: ילא ערוד מצניהס. והיה נוסך צני אדם וממיה כדאמרין צככרות (דף גג.) גצי ערוד דרצי חנינא צן דוסא: אנשי וועד הן הביאו כו'. ויאומווגי כלאים היו: אף אני אציא עליהס צריה כו'. והיינו ערוד: **השמישן שוה**. שמשמשין שניהס פנים כנגד פנים כגון אדם או פנים כנגד עורף כגון צהמה: ועיבורן. ימי עיבור: יולדים זה מזה. מתעצרים זה מזה: ומגדלין. מניקים זה צנו של זה. וימי עיבורו של נחש אינו שוה לא לשרץ וצהמה וסיה כדאמרין צפ"ק צככורות (דף ס.) שועל וכל מיני שרצים לששה חדשים ונחש לשצע שנים ואמרין התס ולאזותו רשע נחש לא מצינו חצר ויאויהאך ילא אזותו ערוד מנצ ומנחש: גם כחוך גם לפורענות. כדי ליפרע מן הרשעים: **בתנ"י' המדולדלין צצהמה**. נתלש ממנה אצר צשר גידים ועצמות או נתלש ממנה צשר לצדו ועדיין הן מעורים צה צמקתא. ויש הפרש צין אצר מן החי לצשר מן החי שהאצר מטמא אדם וכלים כנצלה והצשר שאינו אצר טהור מכלום כדילפינן לקמן צפירקין (דף קצח:) **צמקומן**. אע"פ שהן מחוצרין אס חישצ עליהן להאכלין ו לעוצד כוכצים היו אוכל לקבל טומאה ולטמא אחרים דטומאת ענמן אין בהן עד שיתלשו כולן כדילפינן צגמרא נע"צ] אלצ מקבלים טומאה מן השרץ ומטמאין את אס אחרים: וצריקין **הצשר**. לצא צמים פעס אחת לאחר שגדלדלו וסוצ מקבלים טומאה עולמית. וליכא למימר צהאי אצר שסופו לטמא טומאה חמורה דאינו מטמא טומאת אצר מן החי עד שימות ושמא לא יצא לידי טומאה חמורה דשמא ישחטנה ואין שחיטה עושה ניפול:

העור והרוטב פרק תשיעי חולין

קבו.

תלמוד צומר בשרץ. וא"ת למה לי קרא צצשרץ ממילא כיון דאיכא לאקוסי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן דהא לעיל אי לא על הארץ למעוטי עכבר צצים הוא אזלינן לחומרא ואומר רצינו יחמק דאצטרך צשר לעכבר שחציו צשר וחציו אדמה משום דהשורץ משמע טפי כל שהוא. משרץ: **מה לי הבא ומה לי הבא**. ומי"מ אצטרך השורץ כל מקום ששורץ דלא נעטע מעל הארץ תרוייהו ירד לים ועכבר צצים: **הנ"י ביברי דגנש אינן מן הישוב**. פירש צקונטרס יא ציצרונ"ש צלע"ז שאין לוקים עליהן משום השרץ השורץ שהן גדלות צמים ור"ת אומר דגרסינן ציצרי וגנש ועיירות הן כדמשמע צכילד מעצבין (עריצון דף נו.) הני מעלות ומורדות ו צדיצרי וגנש אוקינן וצפ"ק דסוטה (דף י.) גצי ירד שמשון תמננה ויעל יהודה תמננה אמר רצ פפא חלד תמנת הואי דמהאי גיסא סלקי ומהאי נחמי ו כמו [שס] ורדיניא וציצרי [ושוקא] דגנש וקאי כהא אקרא דאייתי לעיל האינוני כל יושבי חלד וקאמר דהני אינן מן הישוב כלומר צכלל יושבי חלד כי רשעים הם וכיוצא צזה אמר פ"ק דקדושין (דף מ:) כל שאינו לא צמקרא ולא צמשנה ולא צדקן ארץ אינו מן הישוב והיינו דלאמר רצ פפא צסמוך צשמחא נרש כו': דרשמנא

גדלות בים ויש לך בריות גדלות ביבשה שבים אילמלי עולות ביבשה מיד מתות שביבשה אילמלי יורדות לים מיד מתות יש לך בריות גדלות באור ויש לך בריות גדלות באויר שבאור אילמלי עולות לאויר מיד מתות שבאויר אילמלי יורדות לאור מיד מתות ומה רבו מעשיך ה' תנו רבנן ו כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה אמר ר' זירא מאי קראה האינוני כל יושבי חלד אמר רב הונא בריה דרב יהושע ביברי דגנש אינן מן הישוב אמר רב פפא בשמתא נרש תרביה משכיה ואליתיה ארץ ארץ ארץ שמעי דבר ה' אמר רב פפא לא אבה נרש שמוע דבר ה' אמר רב גידל אמר רב נרשאה נשקך מני ככך נהר פקודאה לוייך מגלימא שפירא דחוי עלך פומבדיתאחא לוייך אשני אושפיך אמר רב הונא בר תורתא פעס אחת הלכתי לוועד וראיתי נחש שהוא כרוך על הצב לימים יצא ערוד מביניהם וכשבאתי לפני ר' שמעון החסיד אמר לי אמר הקב"ה הם הביאו בריה שלא בראתי בעולמי אף אני אביא עליהם בריה שלא בראתי בעולמי והאמר מר ו כל שתשמישן ועיבורן שוה יולדין ומגדלין זה מזה וכל שאין תשמישן ועיבורן שוה אין יולדין ומגדלין זה מזה אמר רב ו גם בתוך גם האי פורענותא הוא מאי גם בתוך גם לפורענות: **בתנ"י' האבר והבשר המדולדלין בבהמה ממטמאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר נשחטה**

מעני הדם על ידי כשפים והסך מדמו אין האור שולט צו וקים ליה לר"ע דמינא דצצ הוא: לפסוק זה. וטמשום דמיירי בסלמנדרא: יש לך צריות גדלות צאור. סלמנדרא: יושבי חלד. יושבי הארץ שהוא מקום מיושב לחולדות: ציצרי דגנש. וזחיות המצויות צאזותו מקום ציצרונ"ש צלע"ז: אינן מן הישוב. אינן גדלות אללא צמים: צשמחא נרש. כלומר כל יושביה רשעים כולם יהיו צשמחא: צרציה משכיה ואליסיה. החלצ והעור עם הצשר והאליה כלומר כולן קטנן כגדול: לא אצה נרש כו'. לפי שכולן היו רשעים: נרשאה נשקיד מני כידך. אס נשקך אחד מיושבי נרש מנה שניך אס תמצאס כולם כי מוחזק גנצ הוא: נהר פקודאה. אס מיושבי נהר פקוד: לוייך. נתלהו עמך בדרך: מגלימא שפירא דחוי עלך. מחמת שראה לך טליה נאה ודעתו לגונצו נחצחר עמך: אשני אושפיך. שלא ידע היכן תשכצ שגנצים מומחין הם: לוועד. מקום רשעים ומרציעי כלאים: כרוך על הצצ. כל שעה היה מצוי אללנו והיה נוקק עמו כדאמרין בקדושין (דף עט:) צכרוכין אחריה וצככורות (דף סד.) חזיר שכרוך אחר רחל כלומר נמשך וסוכן אללנו תמיד: ילא ערוד מצניהס. והיה נוסך צני אדם וממיה כדאמרין צככרות (דף גג.) גצי ערוד דרצי חנינא צן דוסא: אנשי וועד הן הביאו כו'. ויאומווגי כלאים היו: אף אני אציא עליהס צריה כו'. והיינו ערוד: **השמישן שוה**. שמשמשין שניהס פנים כנגד פנים כגון אדם או פנים כנגד עורף כגון צהמה: ועיבורן. ימי עיבור: יולדים זה מזה. מתעצרים זה מזה: ומגדלין. מניקים זה צנו של זה. וימי עיבורו של נחש אינו שוה לא לשרץ וצהמה וסיה כדאמרין צפ"ק צככורות (דף ס.) שועל וכל מיני שרצים לששה חדשים ונחש לשצע שנים ואמרין התס ולאזותו רשע נחש לא מצינו חצר ויאויהאך ילא אזותו ערוד מנצ ומנחש: גם כחוך גם לפורענות. כדי ליפרע מן הרשעים: **בתנ"י' המדולדלין צצהמה**. נתלש ממנה אצר צשר גידים ועצמות או נתלש ממנה צשר לצדו ועדיין הן מעורים צה צמקתא. ויש הפרש צין אצר מן החי לצשר מן החי שהאצר מטמא אדם וכלים כנצלה והצשר שאינו אצר טהור מכלום כדילפינן לקמן צפירקין (דף קצח:) **צמקומן**. אע"פ שהן מחוצרין אס חישצ עליהן להאכלין ו לעוצד כוכצים היו אוכל לקבל טומאה ולטמא אחרים דטומאת ענמן אין בהן עד שיתלשו כולן כדילפינן צגמרא נע"צ] אלצ מקבלים טומאה מן השרץ ומטמאין את אס אחרים: וצריקין **הצשר**. לצא צמים פעס אחת לאחר שגדלדלו וסוצ מקבלים טומאה עולמית. וליכא למימר צהאי אצר שסופו לטמא טומאה חמורה דאינו מטמא טומאת אצר מן החי עד שימות ושמא לא יצא לידי טומאה חמורה דשמא ישחטנה ואין שחיטה עושה ניפול:

נשחטה

עין משפט ור מצה

ס א מיי פ"צ מהל' שאר אצות הטומאות הל"ה:

קצוי רש"י

ביברונש"ש. בונים (חיות).

שיטה מקובצת

א כל מקום ששורץ או אינו אומר השורץ אלא השורץ כל המשרץ: **ב** חז"ר הצב למינהו. ג"כ עיין ר"ש ריש מס' כלים: **ג** להביא הקרוד וכו' יצא ערוד כך צריך להיות מנוקד: **ד** אף בים הוא שט עכבר הארץ: **ה** דה"ק על הארץ יטמא ואפילו עכבר הים: **ו** עכבר וניחא לן למדרש: **ז** דמרבית מן הים לטומאה: **ח** כתיב השורץ דמשמע כל מקום ששורץ: **ט** לפסוק זה דצב למינהו משום דמיירי בסלמנדרא: **י** חיות המצויות באותו מקום. ג"כ בקצת פירושי רש"י ז"ל כ"י כתוב ביברי דגנש חיות המצויות בגנש ע"כ: **יא** אנשי וועד הן הביאו וכו' דאותן של וועד מווינו כלאים היו לינשא אחרנ' וועד אינו מקום רשעים אלא רב הונא היה תמנה שראה ערוד יוצא מנחש א"ל ר"ש החסיד אין לתמוה בבריב אמר הקב"ה הם הביאו וכו' אבריות קאי אני לא בראתי כלאים והם אבריות כימי ענה הריבועי כלאים ויצא מהם פוד ובאותו יום גזרתי עליהם גזרה זו להרבות להם מיוקים וחכי דריש ליה בבראשית רבה נפרשה פ"צ מה עשה הקב"ה כימי ענה הביא חכונא נחש וווינו לתרדנן צב ויצא מהן ערוד: לא היה אדם שהכתו פרידה לבנה וחיה לא היה אדם שנשכבו ערוד חיה: **יב** והאריך יצא אותו ערוד מצב ומנחש נס בתוך נס חזא דאי נמי תשמישן שוה נס הוא שמנחא את מינו וכורך על שאינו מינו ועוד שאין יולדין זה מזה הס"ד: **יג** פ"י בקונטרס מין חיות שקורין ביברונאש: